

שמונה עשרה - כנגד מי?

מקורות על סדר הברכות

הני י"ח כנגד מי? א"ר שמואל בר נחמני כנגד י"ח הזכרות שבהבו לה! רבי יוסי אומר כנגד י"ח אזכרות שבקריאת שמע. רבי תנחום אמר ר' יהושע בן לוי כנגד י"ח חליות שבשדרה שהמתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חליות שבשדרה.

הני תמני סרי תשסרי הוויין? אמר רבי לוי ברכת המינים ביבנה תקנוה כנגד מי תקנוה אמר רבי לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד אל הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה תנו רבנן שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים עמד שמואל הקטן ותקנה – גמרא ברכות

תדברו גבוהה גבוהה יצא עתק מפיכם. זו הודאה. ויתן עוז למלכו. זה שים שלום.

תפילת חנה

שבעה שמות לתפלה. תהלה. שועה. שיחה. פגיעה. עמידה. רנה. בקשה. וחכמי ישראל אמרו מצאנו בתפלת חנה מעין י"ח (ש"א ב) רמה קרני. מגן אברהם. ממית ומחיה. מחיה המתים. אין קדוש כה'. האל הקדוש. כי אל דעות ה'. חונן הדעת. ונכשלים אזרו חיל. הרוצה בתשובה. מוריד שאול ויעל. מרבה לסלוח. כי שמחתי בשועתיך. גואל ישראל. מקים מעפר דל. רופא חולי עמו ישראל. שבעים בלחם נשכרו. מברך השנים. רגלי חסידיו ישמור. מקבץ נדחי עמו ישראל. ידין אפסי ארץ. אוהב צדקה ומשפט. ורשעים בחשך ידמו. מכניע זדים. קשת גבורים חתים. מבטח לצדיקים. וירם קרן משיחו. בונה ירושלים. אין צור כאלהינו. שומע תפלה. אל תרבו

15

סדר עולם

תניא שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אגדה, מאי על הסדר זה סדר עולם, לכך מצינו י"ח ברכות של תפלה מעולם היו מתוקנות זו אחר זו, כיון שבאו אנשי כנסת הגדולה כללום ותקנום כסדרן. כשניצל אברהם אבינו מאור כשדים פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מגן אברהם, כשנעקד יצחק על גבי המזבח ונעשה דשן והיה אפרו מושלך על הר המוריה מיד הביא עליו הקדוש ברוך הוא טל והחיה אותו, לפיכך אמר דוד ע"ה כטל חרמון שיורד על הררי ציון כטל שהחיה הקדוש ברוך

30

מלאכי השרת ואמרו בא"י **המחזיר ברחמינו שכינונו לציון**. כשהכניס שלמה הארון לפניו ואמר ה' אלהים אל תשב פני משיחך וגו' ונתן הודאה ושבח למקום ואמר ברוך ה' אשר נתן מנוחה וגו', מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו **הטוב שמך ולך נאה להודות**. כשנכנסו ישראל לארץ ונתקיים עליהם המקרא ונתתי שלום בארץ, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **עושה השלום**. לפיכך **כשבאו אנשי כנסת הגדולה ותקנום בסדר הזה בחכמתם** מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו ברוך חכם הרזים שנתן חכמה ליראיו שהם בני גוי גדול כמו שאמר להם משה ע"ה כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו.

מזמור לדוד

הבו לה' בני אלים בני אברהם יצחק ויעקב, אף אתם ברכו **ברכה ראשונה** אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, ומה באזכרה שניה כבוד ועוז אף אתם תנו לי כבוד ועוז שהוא **מחיה את המתים**, ומה באזכרה שלישית כבוד לשמו אף אתם ברכוהו **האל הקדוש**. השתחוו לה' בהדרת קדש שנותן דעה לקדושים שנאמר ודעת קדושים בינה **כנגד חונן הדעת**. קול ה' על המים זו תשובה שנמשלה למים דכתיב וישאבו מים כנגד **הרוצה בתשובה**. ה' על מים רבים כנגד תשליך במצולות ים כל חטאתם וכנגד **חונן המרבה לסלוח**. קול ה' בכח שנאמר וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ולעתיד צועה ברב כחו כנגד **גואל ישראל**. קול ה' בהדר להדר חולים ברפואתם כנגד **רופא חולי עמו ישראל**, וירקידם כמו עגל להר לבנון ולהר שריון כמה שנאמר ההרים רקדו כאילים וכך אלו מזדעזעים כעגלים וכבני ראמים שמרקדין. קול ה' שובר ארזים כנגד **ברכת השנים** שמשכר מפקיעי שערים ומקטיני איפות ועשירי שלוה שהם כארזים ומברך עולמו ומביא זול לעולם ושובר מטה רשע כנגד **מברך השנים**. וישכר ה' את ארזי הלבנון שמשכר שרי או"ה שהם גבוהים כארז שנאמר אשר כגובה ארזים גבהו, ומקבץ גליות מתוכן כנגד **מקבץ נדחי עמו ישראל**. קול ה' הוצב להבות אש אלו הדינים שנחצבו מתוך התורה שנמשלה כאש שנאמר הלא כה דברי כאש וכתוב כי באש ה' נשפט כנגד **מלך אוהב צדקה ומשפט**. קול ה' יחיל מדבר אלו הרשעים שמנוקים מכל

הוא בו את יצחק אבינו, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **מחיה המתים**. כשבא יעקב אבינו ופגע בשערי שמים והקדיש שמו של הקדוש ברוך הוא מיד פתחו מלאכי השרת את פיהם ואמרו בא"י **האל הקדוש**. כשבא פרעה להמליך את יוסף במצרים בדקו אם יודע בשבעים לשונות בא גבריאיל ולמדו שבעים לשונות, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **חונן הדעת**. כשעשה ראובן מעשה בלהה פילגש אביו נקנסה עליו מיתה מיד חזר בתשובה דכתיב וישב ראובן אל הבור אמר רבי יוחנן שחזר בתשובה וחיה, דכתיב יחי ראובן ואל ימות וגו', מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **הרוצה בתשובה**. כשעשה יהודה מעשה תמר ואמר הוציאוה ותשרף ושלחה לו ואמרה הכר נא, מיד הודה ואמר צדקה ממני ונסלח לו על אותו עון, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **חונן המרבה לסלוח**. כשמררו המצריים את חיי אבותינו אמר הקדוש ברוך הוא וגאלתי אתכם, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **גואל ישראל**. כשנצטער אברהם אבינו בצער המילה בא רפאל ורפאו, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **רופא חולים**. כשזרע יצחק אבינו ומצא מאה שערים מיד פתחו מלאכי השרת בא"י **מברך השנים**. כשבא יעקב אבינו למצרים וראה יוסף ושמעון ונתקבצו הוא ובניו ביחד, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **מקבץ נדחי עמו ישראל**. כשנתנה תורה לישראל אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **מלך אוהב צדקה ומשפט**. כשטבעו המצריים בים פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **שובר אויבים ומכניע זדים**. כשאמר לו הקדוש ברוך הוא ליעקב ויוסף ישית ידו על עיניך שמח ובטח על דבריו של מקום ובשעה שנפטר יעקב אבינו מן העולם ובא יוסף ונתן שתי ידיו על עיניו ונשקו ובכה לו, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **משען ומבטח לצדיקים**. כשבנה שלמה את ביהמ"ק מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **בונה ירושלים**. כשנושעו ישראל ועברו את הים סוף ואמרו שירת ויושע פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **מצמיח קרן ישועה**. כשנאנחו ישראל וצעקו לאל ושמע צעקתם כמה שנאמר ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י **שומע תפלה**. כשעשו ישראל את המשכן וירדה שכינה ושכן בו בין שני הכרובים, מיד פתחו

60

15

75

30

90

45

אמר רבא מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך 45 קבעוה בשביעית והאמר מר בששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא ומה ראו לומר רפואה בשמינית אמר רבי אחא מתוך שנתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה לפיכך קבעוה בשמינית ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית אמר רבי אלכסנדר **כנגד מפיקעי שערים** דכתיב שבר זרוע רשע ודוד כי אמרה בתשיעית אמרה ומה ראו לומר **קיבוץ גליות** לאחר ברכת השנים דכתיב ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא וכיון שנתקבצו גליות נעשה **דין ברשעים** שנאמר ואשיבה ידי עליך ואצרף כבר סיגך וכתיב ואשיבה שפטיך כבראשנה וכיון שנעשה דין מן הרשעים כלו המינים וכולל **זדים** עמהם שנאמר ושבר פשעים וחטאים יחדו (יכלו) וכיון שכלו המינים מתרוממת קרן צדיקים דכתיב וכל קרני רשעים אגדע תרוממה קרנות צדיק וכולל **גירי הצדק עם הצדיקים** שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וסמיך ליה וכי יגור אתכם גר והיכן מתרוממת קרנם **בירושלים** שנאמר שאלו שלום ירושלים ישליו אהביך וכיון שנבנית ירושלים בא דוד שנאמר אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם וכיון שבא דוד באתה תפלה שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וכיון שבאת תפלה באת עבודה שנאמר עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי וכיון שבאת עבודה באתה תודה שנאמר זבח תודה יכבדנני ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים אימא קודם עבודה לא סלקא דעתך דכתיב וירד מעשת החטאת וגו' מי כתיב לעשות מעשת כתיב ולימרה אחר העבודה לא סלקא דעתך דכתיב זבח תודה מאי חזית דסמכת אהאי סמוך אהאי מסתברא עבודה והודאה חדא מילתא היא ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים דכתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם ברכה דהקדוש ברוך הוא שלום שנאמר ה' יברך את עמו בשלום וכי מאחר דמאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים תקנו תפלה על הסדר שמעון הפקולי מאי הסדיר שכחום וחזר וסדרום...

מצוה כמדבר והקב"ה מחלחל אותם כנגד שובר אויבים. יחיל ה' מדבר קדש כנגד הצדיקים בגלות הדומה למדבר קדש שחסרו להם המים שנאמר וישב העם בקדש, וכתיב ולא היה מים לעדה וחזרו המים בזכות משה ואהרן כנגד משען ומבטח לצדיקים. קול ה' יחולל אילות שיוליד מושיעים לישראל שנמשלו לאילות דכתיב דומה דודי לצבי על ההרים רגלי מבשר. ויחשוף יערות שמתיש גבורות או"ה שנמשלו לעצי היער שנאמר ונקף סבכי היער בברזל, ובהיכלו כלו אומר כבוד כיון שיבא משיח ויפרע מאו"ה מיד בית המקדש נבנה, לכך אומר אלהי דוד ובונה ירושלים. ד"א קול ה' יחולל אילות כיון שהקב"ה נותן קולו מיד מתחלחלות האילות הן אילנות, אלה ואלון, ויחשוף יערות שמנשיר העלין של אילנות ומיבש אותן וחושף קליפתן כד"א מחשוף הלבן. ה' למכול ישב שישב בדין עם הרשעים ושמע תפלות של באי התיבה שנאמר ויזכור אלהים את נח לכך נאמר שומע תפלה. וישב ה' מלך לעולם שנתייבשה דעתו בקרבנו של נח ורחם על כל העולם שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח כנגד שאותך לבדך ביראה נעבוד. ה' עוז לעמו יתן כנגד טובה של תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם לכך נאמר הטוב שמך ולך נאה להודות, ה' יברך את עמו בשלום כנגד עושה השלום.

15

זה אחר זה

תנו רבנן מנין שאומרים אבות שנאמר הבו לה' בני אלים ומנין שאומרים גבורות שנאמר הבו לה' כבוד ועז ומנין שאומרים קדושות שנאמר הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש ומה ראו לומר בינה אחר קדושה שנאמר והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו וסמיך ליה וידעו תעי רוח בינה ומה ראו לומר תשובה אחר בינה דכתיב ולבבו יבין ושב ורפא לו אי הכי לימא רפואה בתרה דתשובה לא סלקא דעתך דכתיב וישב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח ומאי חזית דסמכת אהא סמוך אהא כתב קרא אחרינא הסלח לכל עונכי הרפא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי למימרא דגאולה ורפואה בתר סליחה היא והכתיב ושב ורפא לו ההוא לאו רפואה דתחלואים היא אלא רפואה דסליחה היא ומה ראו לומר גאולה בשביעית

30

75